

gen kifejezéseket sem, melyeket Vajda előszeretettel használ főkép a fejezetek czímeiben (pl. En tous cas. — Commercement (!) de la fin Dritter im Bunde. Ex oriente lux. In dem Heute wandelt schon der Morgen. Italia farà da se, stb.) Az ilyeneket népies munkákban minden esetre kerülni kell.

Vajda Emil (a ki nem rég megírta Kossuth életét, most a Klapkát, jövőre Görgeiét ígéri) nagy előszeretettel és sikerrel foglalkozik szabadságharcunk és annak nagy alakjai történetével Érdeklődéssel várjuk a trias harmadikát (a Görgei életrajzát), kívánván, hogy a történetíró objectivitását ne tévessze el szem elől, midőn az leginkább próbára fogja tenni.

Sz. L.

Magyar Tájszótár.

A m. tud. Akadémia megbízásából szerkesztette Szinyeyi József egyetemi professor. Budapest Hornyánszky Viktor, 1893. Megjelent eddig 2 füzet

A XVIII-ik században mondta ki Leibnitz azokat a szavakat, hogy a nyelvtudománynak, ha valamit alkotni akar, a nép nyelvéhez kell térnie. S a tudományos kutatások azóta a nép nyelvében keresik az alapot, melyre állványokat rakva dolgoznak a modern filológián.

A jelen század eleje óta a nép nyelve iránt nálunk is egyre fokozódóbb az érdeklődés, s ma már ott vagyunk, hogy, ha nem is teljes, legalább épkezü és lábú dialektológiánk van.

Dialektológiánk terén hatalmas, emlékszerű alkotás lesz a Szinyeyi József dr. szerkesztésében megjelenő „Magyar Tájszótár“, melyet az Akadémia megbízásából készít. Ebből a műből fogunk meggyőződni arról, a mit Merheimb dr. nyelvünkről már 1874-ben megírt, hogy „der Ungar braucht um seine Sprache zu reden nicht in's Leihhaus anderer Sprachen zu gehen“; s hogy az agyoncsúfolt „szlavo-ortológ“-oknak mennyiben volt és vanigazuk a nyelvünben élő idegen elemekre nézve.

Mert hát mi is az a Tájszótár? Sok embertől hallottam, hogy hát olyan szótár, mint a többi, csakhogy „felemás“ nyelvű. Az új Magyar Tájszótár tárház, mely magában foglalja jeienlegi szókincsünk ket, megmutatja, hogy kép s átvitel útján egy-egy szó, milyen jelentésbeli árnyalatokban használatos. Az új Magyar Tájszótár biografia, mely megismerteti a nyelv életének azon erőit, a melyek egy magyar ember gondolatai jellemző kifejezésének szolgálatában állanak.

Az új Tájszótár azonban több, mint biografia. Valóságos művelődéstörténet, s csak hozzáértő kell, a ki olvassa, hogy mivel gazdagodtunk, gazdagodunk a velünk tőzsomszédságban, köztünk élő népektől. Az idegen fogalmak révén, melyekkel megismerkedtünk, betolakszanak az idegen kifejezések, idegen szók is. Ezek egy pillanatra megállapodnak, s idegen köntösüket nem egy hamar cserélik el. A nyelv idomuló, koptató hatalma azonban csiszolni, gömbölyíteni kezdi, s végre magyaros hangzásúakká teszi őket. Az új Tájszótárból csak ki kell majdan

olvasni, hogy minő művelődési tényezőkkel, minő szavakkal gazdagítanak hát minket a mi német sógoraink, tét atyafiaink.

Részletesen nem akarom vázolni azokat az eredményeket, a melyeket az új Tájszótárnak köszönhetünk, s apróra megismertetni azt a két füzetet, mely előttem fekszik. Örömmel fogom arra megragadni az alkalmat akkor, hogy ha a mű kész lesz.

Köztudomású dolog, hogy a Nyelvtörténeti szótár megjelenése óta szemhatárunk tágult, nyelvészeti kutatásaink erős alapot, biztos támasztékot kaptak. Ez az alap, ez a támaszték kétszeresen erősebb lesz, s pl. érdekes jelentéstani eredményeket köszönhetünk majd e két műnek. Világos, kézzelfogható lesz, hogy egy-egy szónak mi volt a rendeltetése a multban, s mi a jelenben. S talán remélhető, hogy a jelentéstan a Tájszótár hatása folytán megtalálja a maga művelőit s fellendül.

Az új Tájszótárból eddig két füzet hagyta el a sajtót. Mindkettő gondgal, szakavatottsággal, s szigorú kritikával van szerkesztve. Az olyan hibák, melyeket eddig a mű ellen felhoztak, hogy ez sincs, meg az sincs: apró kifogások, melyeket a majdan megjelenő pótfüzetekben be lehet tenni, csak aztán a gáncoskodó híraló urak ne feledjék el a „kimaradtakat“ a szerkesztővel közölni.

Valamely nyelv tájszótára sohasem lehet teljes. Jól megokolt ezt a szerkesztő a Nyelvőr egyik füzetében. Tájszavak vesznek, tájszavak lesznek, s mi az egyik Tiszavirág életet él, a másik csendesen békén meghuzódik az ország valamely határában, s gyakran nehéz kikutatni tartózkodó helyét. Ilyenek különösen a népnyelvben megőrzött irodalmi régiségek. Ne feledjük, hogy hasonló vállalat, az egész nyelv összes dialektusabeli szókincs feltüntetésére a németnek sincs könyve, s ne feleljük, hogy a legkimerítőbb tájszótár az lenne, ha minden nyelvjárásnak a szókincse külön-külön kötetet képezne. Ez a *Lundell* nézete, a melyet azonban a magyar nyelvre alkalmazni bajos, sőt csaknem lehetetlen. A németeknek sem az egész nyelvre, sem pedig minden egyes nyelvjárára külön-külön tájszótárunk nincs, s ha felsoroljuk Castellit, Schmellert, elmondtuk mindazt, a mit a német dialektológiának tájszótárákkal szolgáltattak.

Kétszeresen üdvözljük a Magyar Tájszótárt, a melynek üdvös hatása pár év múlva meg fog látszani egész nyelvészeti irodalmunkon, s méltán rászolgál mind a közönség, mind a szakvilág pártolására.

Melich János.

Richelieu bibornok ifjúsága.

Histoire du Cardinal de Richelieu par Gabriel Hanotaux. La jeunesse de Richelieu (1585 - 1614.) La France en 1614. Paris Librairie de Firmin-Didot et C. 8-adr. 551 l.

Richelieu bibornok azon ritka nagy emberek közül való, kik rendkívüli szellemi tehetségük által a legmagasabb polczra jutva, mit va-